

Els bitllets de Reus

ANTONI TURRÓ

Entre les moltes emissions de paper moneda fetes pels ajuntaments catalans durant el trasbals de la guerra 1936/39, cal dedicar una especial atenció als bitllets emesos per la capital del Baix Camp que constitueixen una veritable galeria de reussencs il·lustres.

En primer lloc cal fer ressaltar l'encert de la data de la primera emissió, el 14 d'abril del 1937 que coincideix amb el sisè aniversari del fet històric de la proclamació de la República catalana.

Bitllets d'una bella factura, de forma rectangular, impresos en paper de bona qualitat a la impremta De Ferrando del mateix Reus, comporten al revers dels 3 valors de: 25 cèntims de color verd oliva i de mides 85×52 m/m; 50 cèntims de color blau i mides 96×58 m/m i de 1 pesseta de color groc, mides 110×66 m/m, una bonica alegoria al treball, al comerç i a la indústria, voltant la rosa, emblema de la ciutat, i, a l'anvers de tots ells, l'efígie de diferents prohoms reussencs.

A l'anvers dels de 1 pesseta també hi figura, al costat d'unes xemeneies fumejants, la silueta de l'alta torre del Priorat de Sant Pere, un dels monuments més interessants de Reus.

Aquest cas d'homenatge d'una ciutat als seus fills il·lustres per mitjà d'unes emissions de bitllets, és un cas únic en tot el paper moneda català i calia senyalar-ho.

Potser sorprendrà els noms d'alguns dels personatges homenatjats en aquesta emissió, car donades les circumstàncies del moment, el sol fet d'ésser un personatge nascut a Reus no incloïa pas forçosament d'ésser incorporat en aquesta galeria, i en canvi en trobem a faltar d'altres que en tenien tot el mèrit.

Així és que trobem xocant que en aquella època revolucionària, els reussencs enaltissin la figura del general Prim, militarista, centralista, colonialista i monàrquic (encara que liberal) oimés quan a Barcelona fou enderrocada amb gran estrèpit del seu pedestal el 20 de desembre del 1936 l'estàtua equestre de bronze, obra d'en Lluís Puiggner, que en Prim tenia al parc de la Ciutadella des de l'any 1888.

Entre els inexplicablement mancants sols citarem, a títol d'exemple, l'arquitecte Antoni Gaudí.

Això és una de les incògnites que sols els dirigents d'aquells moments ens podrien aclarir.

Anem però a donar la relació d'aquesta galeria i una breu biografia de tots ells, en el mateix ordre en què han aparegut.

25 cèntims — Sèrie A. JOSEP GÜELL I MERCADER (1840-1903). — Periodista i polític d'idees federalistes. Fou diputat a Corts durant la República (1873). Fundà i dirigí moltes publicacions algunes de les quals foren suspeses per raons polítiques. Col·laborà en molts òrgans de premsa i també en català a «La Revista de Catalunya», «El Poble Català», «L'esquella de la Torratxa», etc. Publicà diversos llibres, entre ells «El Regionalismo en la Nación» (1889) i «Coses de Reus» (1900).

Deixà inacabada una història de la seva ciutat natal.

25 cèntims — Sèrie B. JOAQUIM M.ª BARTRINA I D'AIXEMÚS (1850-1890). — Escriptor i poeta ple d'amargura i escepticisme, alguns dels seus poemes en castellà es publicaren en una col·lecció intitolada ALGO que figura entre les obres més remarcables publicades aquells anys.

El 1876 guanyà un premi extraordinari als Jocs Florals de Barcelona amb el seu poema «Epístola». La seva poderosa personalitat tingué un gran relleu en el món cultural barceloní on donà moltes conferències d'un viu to polèmic a l'Ateneu Barcelonès i a l'Ateneu Lliure. Donà al teatre la sarsuela «La Dama de las Camelias» i escriví amb Rosend Arús el drama «El Nuevo Tenorio». Morí a 30 anys a Barcelona i és de doldre la seva mort tan prematura car Bartrina era considerat un dels talents més prometedors del país. Un recull dels seus escrits castellans han aparegut amb el títol «Obras en Prosa y en Verso» i la seva obra catalana fou reunida el 1907 sota el títol de «Perpetuïnes».

25 cèntims — Sèrie C. JOSEP TAPIRÓ I BARÓ (1836-1913). — Pintor de talent, company des de la infància d'en Fortuny del que les seves obres estan influenciades i amb el qual estudià a Roma. Fou deixeble de Lorenzale i de Frederic de Madrazo. En 1860 decorà, junt amb Antoni Cuyàs, la façana de la Diputació de Barcelona.

A partir del 1874, mort en Fortuny, en Tapiró quedà sense rival en l'aquarella i en els motius moriscos. Entre les seves obres notem «La Visita del Cardenal» i «Interior d'una Església» corresponents a la seva primera fase

de pintura històrica, i «Núvia Mora», «Cafè Moro» i «Sid Hamed Benane» durant el seu sojorn a Tànger, on morí.

Obres seves figuren en el Museu d'Art Modern de Barcelona i al Museu de Reus.

25 cèntims — Sèrie D. JOSEP LLOVERA I BOFILL (1846-1896). — Pintor que es distingí en la reproducció d'escenes típiques. Fou molt influenciat per Fortuny. La seva activitat com a il·lustrador de revistes fou considerable.

Al museu d'Art Modern de Barcelona es conserven obres seves.

25 cèntims — Sèrie E. JAUME AGUADÉ I MESTRES. — Membre de la Junta local popular revolucionària del setembre del 1868 que culminà en la destitució d'Isabel II, la monarquia d'Amadeu I i la proclamació de la breu 1.ª República Espanyola.

25 cèntims — Sèrie F. B. SOLER I CLARIANA. — Membre, com l'anterior, de la Junta popular revolucionària de Reus del 1868.

La sèrie F és l'última de les sèries dels bitllets de 25 cèntims. Anem ara pels de 50 cèntims.

50 cèntims — Sèrie A. JOAN PRIM I PRATS (1814-1870). — General i polític, inicià la seva carrera militar en el batalló de tiradors d'Isabel II (1834). Es distingí pel seu valor en la primera guerra civil espanyola (1840). Tenia 26 anys i ja era coronel. En la guerra d'Àfrica (1859/60) manant, entre altres, un cos de voluntaris catalans guanyà les cèlebres batalles de Castillejos i de Tetuan. Fou cap de l'exèrcit expedicionari espanyol a Mèxic (1861), mereixent, en premi als seus fets militars, els títols de Comte de Reus, Marquès dels Castillejos i «Grande» d'Espanya.

Com a polític intervingué activament en la vida política espanyola de l'època. Afiliat al partit Progressista, combaté als moderats i intervingué en les lluites per expulsar del poder al regent Espartero (1843).

El govern moderat li encarregà de sotmetre la Junta Revolucionària de Barcelona la qual considerava que el nou règim no complia les seves promeses. Procurà negociar però acabà sotmetent Barcelona a canonades cosa que malmeté el prestigi que havia adquirit entre els catalans.

En 1847 fou nomenat capità general de l'illa de Puerto Rico on recollí l'aversion dels indígenes per les seves arbitriarietats i crueltats.

En alternatives diverses fou diputat a Corts, perseguit, processat i expatriat. Fou el principal element de la revolució del 1868 que acabà amb el regnat d'Isabel II.

President del consell de ministres exercí el poder d'una manera dictatorial, fent proclamar Amadeu de Savoia, rei d'Espanya.

Fou assassinat al carrer del Turco de Madrid el 27-12-1870, dos dies abans d'entrar a la cort el nou rei Amadeu I.

50 cèntims — Sèrie B. PRÒSPER BOFARULL I MASCARÓ: (1777-1859) — Eru- dit i històriador cursà les carreres de filosofia i de dret a la Universitat de Cervera. Exercí diversos càrrecs quasi sempre allunyat de Catalunya. Tornat a la seva terra, fou arxiver de la Corona d'Aragó del 1814 al 1849, que reorganitzà, convertint l'arxiu en un centre de treball apte a la investigació.

Publicà, a partir del 1847, disset volums de la «Colecció de Documentos Inéditos del Archivo de la Corona de Aragón» obra de proporcions i abast impressionants.

La seva notable obra «Los Condes Vindicados» és l'apologia dels Comtes de Barcelona i una panoràmica sobre la història catalana, aleshores mal coneguda després de 3 segles de decadència.

Morí a Barcelona.

50 cèntims — Sèrie C. PERE MATA I FONTANET: (1811-1877) — Metge, filòsof, literat i polític liberal. Gran orador, fou diputat, senador a les Corts espanyoles, alcalde de Barcelona i governador civil de Madrid. Perseguit pels seus idearis fou exiliat dues vegades.

Fou el fundador del periòdic «El Propagador de la Libertad.» El 1836 publicà a «El Vapor» una poesia en català però, inscrit de ple en la política espanyola vista des de Madrid, oblidà la renaixença catalana.

Catedràtic de medicina legal de la Universitat de Madrid, de la que posteriorment fou elegit rector, figuren entre les seves obres: «Tratado de Medicina General y Toxicologia», el poema «Gloria y Martirio», «El Panorama Español», «De la Libertad Moral o Libre Albedrío», etc. però segurament la seva obra més important són els tres grans volums de «Filosofía Española» (1858-1860).

50 cèntims — Sèrie D. FRANCESC BARTRINA I D'AIXEMÚS: (1847-1917) — Poeta fecond, guanyà la Flor Natural als Jocs Florals de Barcelona del 1886 amb el seu poema «Aniversari». Destaquen, entre la seva producció poètica «Els Cants del Laletà» (1860), «Set Poncelletes» (1864), «El Ramet de Ginesta» (1867).

Morí a Barcelona als 71 anys.

50 cèntims — Sèrie E. JOAN MARTELL I DOMÈNECH: (1808-1867) — Militar i polític, cooperà amb el general Prim, rebent el grau de coronel dels cosos francs (1844).

Fou batlle de Girona i Reus (1854) promovent en aquestes dues viles importants millores urbanes.

En diverses ocasions fou diputat a Corts.

50 cèntims — Sèrie F. JOAN ROIG I SOLER: (1835-1918) — Famos escultor autor de la cèlebre estàtua «La Dama de l'Ombrella» del Parc de la Ciutadella de Barcelona i de les 66 estàtues que guarneixen la porta principal de la catedral barcelonina.

Entre moltes d'altres, car la seva producció és molt important, també és d'ell l'estàtua «Euterpe» de Reus.

Ocupà la càtedra d'escultura a l'Escola de Belles Arts de Barcelona.

* * *

Com pels bitllets de 25 cèntims, la sèrie F. acaba les dels de 50 cèntims. Veiem ara els bitllets de 1 pesseta.

Una pesseta — Sèrie A. MARIÀ FORTUNY I MARSAL: (1838-1874) — Genial pintor, evolucionista i renovador de la pintura, notable per la perfecció del dibuix, el domini de la tècnica, l'admirable composició i el colorit ple de vida, enamorat de la realitat i enemic de l'academicisme en ús a l'època.

Pensionat per Roma el 1858 hi copià els clàssics i feu un gran nombre d'aquarelles i dibuixos.

La Diputació de Barcelona l'envià en 1860 al Marroc on realitzà una extraordinària collecció de dibuixos i croquis i on pintà el gran quadre «La Batalla de Tetuan» que entre molts d'altres, podem contemplar al museu d'Art Modern de Catalunya a Barcelona, junt amb «La Vicaria» (1870) treballadíssima tela considerada com la seva obra mestra per la perfecció de la seva composició.

Morí a Roma quan només tenia 36 anys.

Una pesseta — Sèrie B. JOSEP MARTÍ I FOLGUERA: (1850-1929) — Escriptor i poeta, escrigué en espanyol en la seva joventut col·laborant al «Diario de Reus» i a molts periòdics barcelonins i madrilenys i publicà alguns reculls poètics. Entrà després en una llarga etapa bilingüe fins que es dedicà per complet a les lletres catalanes.

Participà assíduament als Jocs Florals on obtingué nombrosos premis i el títol de Mestre en Gai Saber. Aquestes participacions massives marcaren la seva poesia d'un to flouresc de les quals «A la més Bella Parla» és la més significativa.

Conreà també la narració amb «Lo Cap Girat» (1877) però es dedica preferentment al teatre on tenim «Lo primer Amor» (1884), «La Pena de Mort» (1888), «La Ratlla Dreta» (1890).

En 1927 a 77 anys, la seva ciutat natal li tributà un gran homenatge. Morí a Barcelona.

Una pesseta — Sèrie C. BALDOMER GALOFRE I XIMENIS: (1846-1902) — Pintor, deixeble de Martí Alsina, es va distingir pels seus quadres de costums i tipus populars de gran elegància de colorit i per la seva personalitat.

Morí a Barcelona. El museu d'Art Modern de la capital catalana conserva algunes de les seves obres.

Una pesseta — Sèrie D. JOAN SOL I ORTEGA: (1849-1913) — Jurisconsult i polític republicà, eloqüent orador, gran polèmic, diverses vegades diputat i senador a Madrid, un dels caps del republicanisme governamental.

Als 19 anys era secretari de l'ajuntament de Reus. Fou president de l'Ateneu Barcelonès.

Les seves acusacions, al debatre's el desastre colonial del 1898, li valgueren un duel amb un general, president del Cercle Militar de Madrid.

Obtingué un gran triomf defensant al Congrés en 1899 als industrials catalans processats a Barcelona per haver-se resistit al pagament d'uns impostos extraordinaris, cosa que li valgué una grandiosa manifestació popular de simpatia en retornar a Barcelona, on morí.

* * *

Aquesta emissió consta doncs de 6 sèries del bitllet de 25 cèntims, 6 sèries dels de 50 cèntims i 4 sèries del de 1 pesseta.

És de creure que les previsions en quant a la circulació d'aquests bitllets quedaren curtes en el que fa referència al valor d'una pesseta, car el 21 de juliol del 1937 i ja amb un nou Consell Municipal i per tant amb signatures

diferents, fou posada en circulació una segona emissió d'aquest valor amb les mateixes característiques i personatges dels de la primera emissió però que, incomprensiblement, no comprèn la sèrie. A. dedicada a en Fortuny, així és que comença amb la sèrie B. i acaba amb la sèrie D.

Com a variants d'aquestes emissions podem senyalar que alguns d'aquests bitllets es troben amb la N de número dreta (o de pal) o bé amb la N a l'anglesa o sigui amb les puntes cargolades.

Ens ha plagut deixar constància aquí d'aquest bell exemple d'homenatge col·lectiu d'una ciutat envers els seus fills predilectes.

Demanam correspondència amb els col·leccionistes i totes persones interessades pel nostre paper moneda de guerra.

Són pregats d'adreçar-se a la Secretaria de la Secció Numismàtica del C. F. i N.